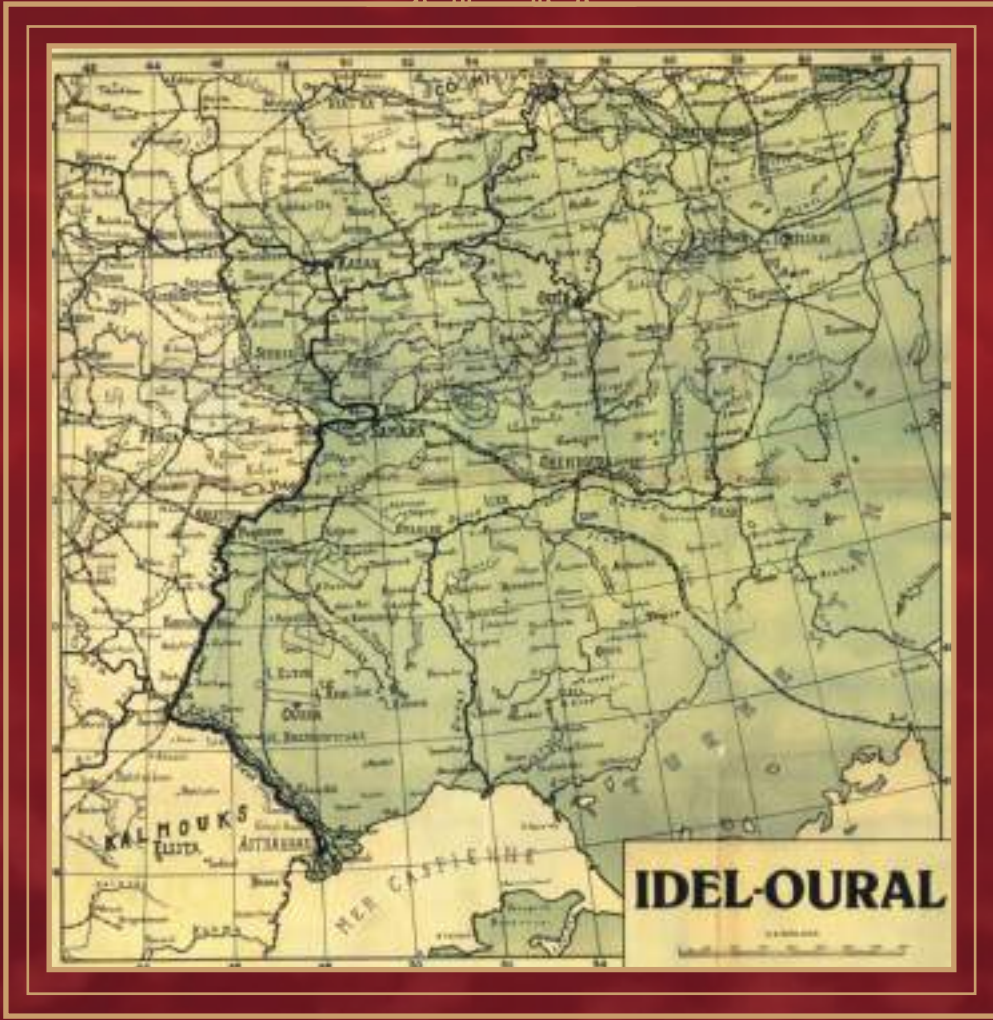

**SÜYÜMBİKE’NİN GÖZYAŞLARI:
İDİL-URAL TÜRKLERİNİN
DOĞU ASYA’YA GÖÇÜ**

Fotoğraflarla Bir Göç Hikâyesi

**THE TEARS OF SÜYÜMBİKE:
MIGRATION OF IDIL-URAL
TURKS TO EAST ASIA**

A Migration Story in Photos

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA
TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI**

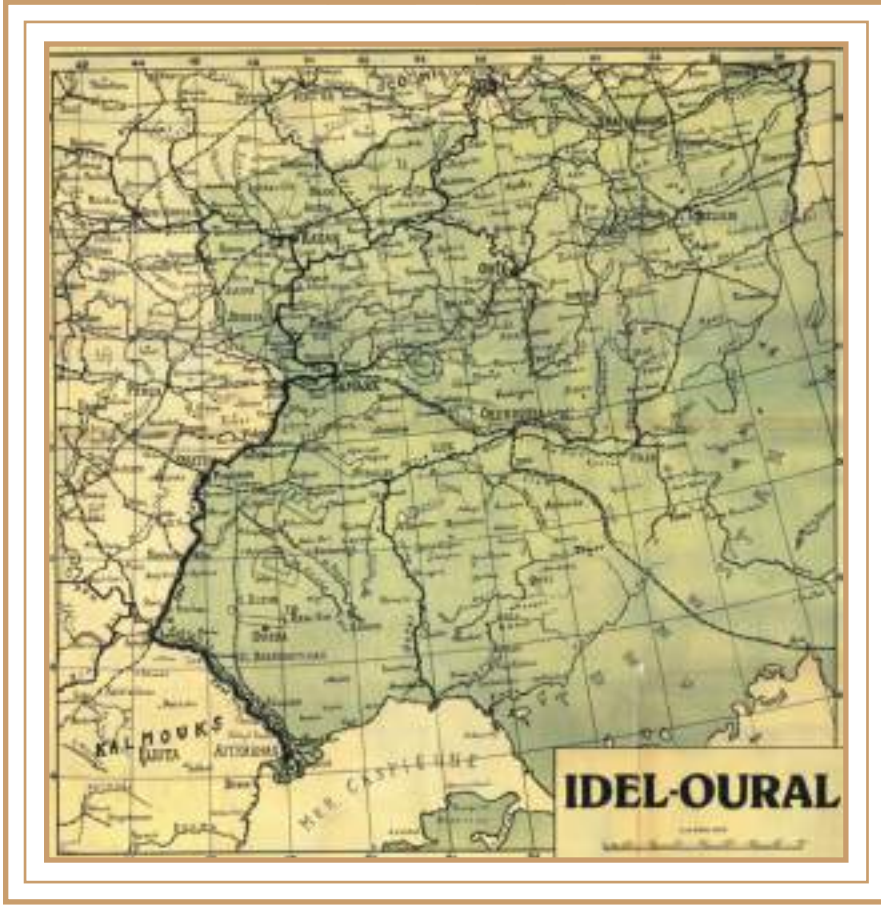

**SÜYÜMBİKE'NİN GÖZYAŞLARI:
İDİL-URAL TÜRKLERİNİN
DOĞU ASYA'YA GÖÇÜ**

Fotoğraflarla Bir Göç Hikâyesi

**THE TEARS OF SÜYÜMBİKE:
MIGRATION OF IDIL-URAL
TURKS TO EAST ASIA**

A Migration Story in Photos

A. Merthan DÜNDAR

2022

Ankara

SÜYÜMBİKE’NİN GÖZYAŞLARI: İDİL-URAL TÜRKLERİNİN DOĞU ASYA’YA GÖÇÜ
Fotoğraflarla Bir Göç Hikâyesi

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 740
Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
APAM Yayınları: 18

ISBN: 978-605-136-553-4

Yazarların görüşlerinin sorumluluğu kendilerine aittir.

Redaktör
Aysun HARPER

Görsel Tasarım ve Uygulama
Medaj Tasarım

Baskı Yeri:
Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No: 10 06510 Beşevler / ANKARA
Tel: (0312) 213 66 55
Basım Tarihi: 28/01/2022

“Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından desteklenen **Geçmişten Geleceğe Doğu Asya’da Türk İslam Varlığı** projesi kapsamında hazırlanan bu yayın/mecranın içeriği, yayınlanan fotoğraflar Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının görüşlerini yansıtmaz. Yayın/mecranın içeriği ve yayınlanan fotoğraflar ile ilgili tek sorumluluk **Prof. Dr. Ali Merthan Dündar’a** aittir.”

ÖN SÖZ

XX. yüzyıl, imparatorlukların yıkıldığı bir süreç olmuştur. Bizim açımızdan bu asır, özellikle elden çıkan topraklarda yaşayan Osmanlı Türkleri için bir facia hâlini almıştır. Balkanların kaybedilmesi ile milyonlarca Türk, Anadolu'ya ulaşmak için ata topraklarını terk etmiş, birçoğu anavatanına ulaşmadan yollarda hayatlarını kaybetmişlerdir. I. Dünya Savaşı'nın en çok etkilediği milletlerden biri de yine Türkler olmuştur. Savaşın sonunda, batıda, doğuda ve güneyde büyük toprak kayıpları meydana gelmiş, milyonlarca soydaşımız sınırlarımızın dışında kalmıştır. Sadece Hatay, Atatürk'ün sayesinde barış yoluyla tekrar vatana dâhil edilebilmiştir. Savaş, Anadolu Türkleri için böyle kötü sonuçlar doğururken, Rusya İmparatorluğu içinde yaşayan Türk halklarına da felaket getirmiştir. I. Dünya Savaşı sürerken meydana gelen *Ekim Devrimi*, iç savaş ve sonraki büyük açlık dönemi, İdil-Ural Bölgesi'nde yaşayan Türkleri, yaralarını sarmaya fırsat vermeden yeniden vurmuştur. Literatürümüzde, *Kazan Tatarları* ya da *Türk-Tatar* olarak zikredilen İdil-Ural Türklerinin bir kısmı, Çarlık ordularında bir kısmı ise Bolşevik orduları içinde kanlı çarpışmalarla boğuşurken, aileleri ve tarafsız halk iki ateş arasında kalmıştır. Zaferi kazanan taraf Bolşevikler olunca, önce karşı taraftaki Türk soylu askerler, sonra fırsat bulabilen bir kısım halk, doğdukları toprakları terk ederek Doğu Asya'ya, yani günümüzdeki Çin, Kore ve Japonya'ya kitleler hâlinde sığınmak zorunda kalmışlardır. Hayatta kalmayı başaranlardan bazıları, çaresizlik içinde geri dönüp meçhule karışmışlar, kalanlar ise bu çalışmaya da konu olan hayat mücadelesine atılmışlardır. Yerleştikleri yabancı topraklarda farklı dil, din ve kültüre sahip olan komşularıyla uyum içinde yaşamışlar fakat millî ve dinî kimliklerini asla unutmamışlardır. II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen İdil-Ural Türkleri, bir kez daha göç ederek bu defa anavatan bildikleri Türkiye'ye gelmişlerdir. Biz, yaklaşık olarak yirmi yıldır, bu konu üzerine araştırmalar yaparak konuyu anlamaya ve anlatmaya çalışıyoruz. Bunu yaparken, daha önce kaleme alınmış az sayıdaki akademik çalışmayı, arşiv belgelerini ve yazılı hatıratı inceledik. Ayrıca dönem tanıklarını dinlemeye ve anlattıklarını kaydetmeye gayret ettik. Türkiye, Çin, Japonya ve Amerika Birleşik Devletlerinde yüz yüze görüştüğümüz Doğu Asya doğumlu birçok Türk, albümlerini açarak ailelerinden kalan nadide fotoğrafları bizimle paylaştılar.

Bu sebeple, Türkiye'den; rahmetli Ravil Ağış Bey'e (1931-2017), rahmetli Safa Devletşah Bey'e (1926-2013), Seyid Hamidullah Bey'e, Ayaz Ağış Bey'e, Fazıl Ağış Bey'e, Nur İdil Hanımefendi'ye, Rahile İsmihanlı Hanımefendi'ye, Kürşat Yazıcıoğlu Bey'e, Fuat Tiniş Bey'e, Japonya'dan rahmetli Temimdar Muhit Bey'e (1919-2009), rahmetli Salise Muhit Hanımefendi'ye (1925-2015), Rakibe Kilki Hanımefendi'ye, rahmetli Ferit Kilki Bey'e, Prof. Dr. Misawa Nobuo'ya, ABD'den rahmetli Cüneyt Çapanoğlu Bey'e (1941-2015), Ravil Selihmet Bey'e, İlhan Sadri Bey'e, Halide Kilki ve Nermin Kilki Hanımefendilere müteşekkirimiz. Tatarca metinleri bizim için Türkçeye aktaran değerli hocamız Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu'ya ve İngilizce metnin kontrolünü yapan Stephen Harper Bey'e teşekkür ederiz.

SÜYÜMBİKE'NİN GÖZYAŞLARI: İDİL-URAL TÜRKLERİNİN DOĞU ASYA'YA GÖÇÜ

Fotoğraflarla Bir Göç Hikâyesi

Japonya'da, Waseda Üniversitesi'nin Dijital Arşivi ile Tokyo Türklerinden yadigâr kalan Tokyo Mektebi İslamiyesi'nin (maalesef bu bina artık yoktur) depolarındaki kırık sandık ve çuvallar içinde bulduğumuz sahihsiz fotoğraflarla beraber, koleksiyonumuzdaki görsel sayısı bini geçmiştir. İşte bu malzeme arasından, bize dönemi anlatacak, hissettirecek ve öğretebilecek beş yüzden fazla fotoğrafı seçmek suretiyle, tarihî sıralamaya da azami dikkat gösterip fotoğraflarla *bir göç hikâyesi* oluşturmaya çalıştık. Başlıca amacımız, Türk tarihinin hüznünlü bir dönemini yaşamış olan soydaşlarımızın hatıralarını yaşatmak, daha çok insana duyurmak ve konu ile ilgili çalışan bilim insanlarının dikkatine sunmaktır. Bu çalışmanın hayata geçirilmesini sağlayan T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)'na, Asya Pasifik Koordinatörü Ebubekir Kadri Bişkinler Bey'e ve Uzman Hale Karaismailoğlu Hanımefendi'ye teşekkür ederiz.

Yilpir yilpir yilpirtegen,

Yipek yilek kiygenim.

Yaponya'da kalqan minim,

Kara küzlü süygenim.

Ali Merthan DÜNDAR

FOREWORD

XX. century, has been a era in which Empires collapsed. For us, this century has become a disaster especially for the Ottoman Turks living in the lost lands. With the loss of the Balkans, millions of Turks left their lands to reach Anatolia, and many of them lost their lives before they could reach their motherland. One of the nations hit by the World War I. was the Turks. At the end of the war, great land losses occurred in the west, east and south, and millions of cognates were left outside of our borders. Under favour of Atatürk only Hatay was reintegrated into the Turkey through peace. While the war had such awful consequences for the Anatolian Turks, it also brought disaster to the Turkic peoples living in the Russian Empire.

The October Revolution, which took place during the First World War, the civil war and the subsequent great famine, struck the Turks living in the Idil-Ural Region again before they had a chance to heal their wounds. While some of the Idil-Ural Turks, referred to as Kazan Tatars or Turko-Tatars in the literature, struggled with bloody battles in the Tsarist armies and some in the Bolshevik armies, their families and neutral people were caught between two fires. When the victorious side was the Bolsheviks, first the Turkic noble soldiers on the opposite side, and then some people who could find the opportunity, had to leave their lands and sheltered in East Asia, that is, in today's China, Korea and Japan. Some of those who managed to survive returned to the nowhere in despair, while the rest were thrown into the struggle for life, which is also the subject of this study. They lived in the foreign lands in harmony with their neighbors who had different languages, religions and cultures they settled, but they never forgot their national and religious identities. Idil-Ural Turks, who became citizens of the Republic of Turkey after the World War II, immigrated once again and came to Turkey, which they knew as their homeland. For nearly twenty years, we have been trying to understand and explain the subject by conducting research on this subject. In doing so, we reviewed the academic studies, archival documents and written memoirs that had been published before. We also tried to listen to the witnesses of the period and record what they told. Many Turks born in East Asia, whom we met face-to-face in Turkey, China, Japan and the United States, opened their albums and shared with us the precious photos of their families.

We are grateful to the late Mr. Ravil Ağış (1931-2017), the late Mr. Safa Devletşah (1926-2013), Mr. Seyid Hamidullah, Mr. Ayaz Ağış, Mr. Ağış, Mrs. Nur İdil, Mrs. Rahile İsmihanlı, Mr. Kürşat Yazıcıoğlu, Mr. Fuat Tiniş, from Turkey; the late Mr. Temimdar Muhit (1919-2009), the late Mrs. Salise Muhit (1925-2015), the Mrs. Rakibe Kilki, the late Mr. Ferit Kilki, Prof. Dr. Misawa Nobuo, from Japan; the late Mr. Cüneyt Çapanoğlu (1941-2015), Mr. Ravil Selihmet Bey, Mr. İlhan Sadri Bey, Mrs. Halide Kilki and Mrs. Nermin Kilki from the USA. We would also like to thank Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu for translating Tatar texts into Turkish, and Mr. Stephen Harper for redaction of the English text.

SÜYÜMBİKE'NİN GÖZYAŞLARI: İDİL-URAL TÜRKLERİNİN DOĞU ASYA'YA GÖÇÜ

Fotoğraflarla Bir Göç Hikâyesi

The number of images in our collection has exceeded one thousand, together with the unclaimed photographs which we found in the broken chests and sacks in the warehouses of the Tokyo Mektebi Islamiye (unfortunately, this building no longer exists) and in the digital archives of Waseda University which is a heirloom from the Tokyo Turks. By using this material, we tried to create a migration story by paying maximum attention to the historical order by choosing more than five hundred photographs that will tell us, make us feel and teach us about the era. Our main aim is to keep the memories of our compatriots who have lived through a sorrowful period in Turkish history, to announce them to more people and to bring them to the attention of scientists working on the subject. We would like to thank Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB), and Asia Pacific Coordinator of YTB, Mr. Ebubekir Kadri Bişkinler and expert Hale Karaismailoğlu for making this work a reality.

Yilpir yilpir yilpirtegen,

Yipek yilek kiygenim.

Yaponya'da kalqan minim,

Kara küzlü süygenim.

Ali Merthan DÜNDAR